

ՄԱՅՐ ԱՔՈՌ

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Տ. Տ. Դեորգ Ե. Կարողիկոսի հիմնադրական և վստահական առթիւ Մայր Աթոռին Տեղապահ Դեր. Մեսրոպ Մրազանիկն ուղղուած պաշտօնագրերուն պատճենները, որոնք ոչ միայն հետաքրքրական են իրենց այժմեական տեղեկութիւններով, այլ նաեւ պատմական արժեք մը կը ներկայացնեն հանգուցեայ Հայրապետի կեանքի վերջապոյսին և մահուան ու քաղման պարագաներուն տեսակետէն ինչպիսի նաեւ Մայր Աթոռի և Խորհրդային Հայաստանի յարաբերականը կողմէն:

Թ. ՅԳՅ

6 Մայիսի 1930 թ.

Ս. ԷԶՄԻԱՆԻՆ

Երուսաղէմի Պատրիարքական Տեղապահ Գերաւանդին

Տ. Մեսրոպ Եպիսկոպոս Նշանեանին

Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը իր պատահականութիւնն է համարում խորունկ վերատու յայտնելու Զերդ Դերաշնորհութեան և Զեր միջոցով Երուսաղէմի պատկանելի Միաբանութեան, որ Ապրիլ ամսի 21-ից Նորին Սրբաբնիկը հիւանդ է: Բժշկական օգնութիւնը, խնամքը և հոգատարութիւնը անպակաս է և զերագանջօրէն կանոնաւոր: Թէև դրութիւնը ծանր է, իր տարիքի և ընդհանուր թուլութեան հետեանքով, բայց այնուամենայնիւ անյուսալի չէ:

Ծանր ազդեց Նորին Սրբաբնիկը վրայ Նորին Ամենապատուութիւն երջանկայաւոր Տ. Եղիշէ Պատրիարք հօր մահը. և այդ բոթի հետ երբեք չի հաշտուած, ամէն օր յիշելով և արտասուելով:

Սորա հետ ուղարկելով թեմերի Առաջնորդներին ուղարկուած չրջաբերականը, Խորհուրդս խնդրում է Զերդ Դերաշնորհութեան և պատկանելի միաբանութեան ջերմ մաղթանքներ վերադառնալ առ Ամենաբարձրաւը Նորին Սրբաբնիկը ասողջութիւն և արեւատուութիւն պարգեւելու համար:

Եղբայրական սիրոյ ողջոյններով
Անդամ Դերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի

Մասրէոս Արքեպիսկոպոս

Գարաուզար Յ. Գալարեան

Շ Բ Զ Ա Բ Ն Բ Ա Կ Ա Ն

ԲՈՂՈՐ ԹԵՄԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻՆ
ԵՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ

Թ. ՅՏԻ

6 Մայիսի 1930 թ.

Ս. ԷԶՄԻԱՆԻՆ

Նորին Սրբաբնիկ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը տարւոյս Ապրիլի 16ին փոքր ինչ վատ զգաց իրեն, բայց շտապ ձեռք առած միջոցներ չհետեանքով մի երկու օրից այնքան լաւ զգաց իրեն, որ նոյն ամսի 19ին և 20ին, Ճրագաւոյցին և Ս. Գարութեան կիւրակի օրը բարեհաճեց Մայր Տաճար իջնել: Սակայն Ապրիլի 21-ից զրգարատար իրեն աւելի վատ զգաց և Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը չըբաւականանալով տեղական բժիշկներին խնամքով, հրաւիրեց Երեւանից յայտնի բժշկապետ Յովհաննէս Յովհաննիսեանին, որը Նորին Սրբաբնիկն այլ հիւանդութիւններ ժամանակ միշտ խնամողն է ու բժշկողն է եղել: Բժշկապետ Յ. Յովհաննիսեանը, մի քանի անգամ Երեւանից այցելելով և յատուկ ուշադրութեամբ քննելով Վեհափառ Հայրապետին, հարկաւոր զեղերն էր նշանակում և անհրաժեշտ հրահանգները տալիս տեղական բժիշկներին: Մայիսի 3ին Վեհափառ Հայրապետի դրութիւնը աւելի ծանրացաւ սրտի թուլութեան և աղիքների ձախ կողմի որոշ բորբոքման հետեանքով, ուստի անմիջապէս բժշկական խորհուրդ հրաւիրուեց Երեւանի յայտնի բժիշկներ Յ. Յովհաննիսեանի, Պրօֆեսոր Արտաշէս Մելիք-Աղամեանի, բժշկապետ Գրիգոր Սաղեանի և տեղական բժիշկ Աղիգեանի մասնակցութեամբ, որոնք Վեհափառ Հայրապետի դրութիւնը գտան լուրջ և համապատասխան միջոցներ ձեռք առան թէ՛ սրտի կանոնաւորման և թէ՛ աղիքների բորբոքման առաջն տունելու համար, միանգամայն ճիշդ գտնելով Բժշկապետ Յովհաննիսեանի որոշած դիագնօզը և ձեռք առած միջոցները և նշանակուած դեղերը:

Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը ամբողջ կազմով աչալըթութեամբ և որդիական հոգատարութեամբ հսկում և հետեւում է բժշկութեան ընթացքին՝ տրամադրելով ամէն միջոց և ջանք չը խնայելով Նորին

Մերութեան ատոյջական վիճակը վերականգնելու համար:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը պարտականութիւն համարելով յայտնել Ձեզ վերադրեալ ցաւալի լուրը ի դիտութիւն և խօստանալով պարբերաբար տեղեկութիւն տալ Նորին Մրքութեան հիւանդութեան զբոսութեան և ընթացքի մասին, խնդրում է ջերմագին մողթանքներ վերադառնալ առ Ամենաբարձրեալը Նորին Մրքութեան ատոյջական վիճակը վերականգնելու և երկար կեանք պարգեւելու համար:

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի
Մասքեոս Արքեպիսկոպոս
Քարտուղար Յ. Քոչարեան

Թ. 466

30 Մայիսի 1930 ամի

Ս. ԷԶՄԻԱՆԻՆ

Առ Գերապետ Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՆՇԱՆՆԱՆՔ Պատրիարքական Տեղապան Ս.
Արքուդի ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՆԱՔԱՆՈՒԹԻՒՆ հանգուցեալ Կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց զեռ իւր կենդանութեան ժամանակ կարգադրել էր Կոնդակ պատրաստել ի ցաւակցութիւն և ի մխիթարութիւն սրբազումար միաբանութեանդ՝ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի, Առաքելական Աթոռոյ Պատրիարքի, մահուան առթիւ, բայց հիւանդութեան օրէ ցօր ծանրանալու և մահուան պատճառով մնաց անկատար նորա կամքը: Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդն իսկ շփոթուած նախ հանգուցեալ Հայրապետի հիւանդագին ծանր վիճակով և ապա ծանրաբեռնուած մահուան և թաղման հետ կապուած հոգսերով, հազիւ կարողացել էր հեռագրական կարգադրութիւն անել Խորհրդային Միութեան սահմաններում եղած բոլոր եկեղեցիներում հոգեհանգիստ կատարել ի յիշատակ հանգուցեալ Պատրիարքի, առանց հնարաւորութիւն ունենալու Ձեզ ևս, ինչպէս և սրբազումար միաբանութեանդ գրաւոր յայտնելու իր խորին վիշտն ու ցաւակցութիւնը:

Տ. Եղիշէ Պատրիարքի կորուստը Ձեզ հետ և մեր կորուստն է, յանձին որի Հայաստանայց եկեղեցին զրկուած է իւր ազանուոր զեկամարներէ մէկէ, որ իւր

երկարամեայ, արդիւնաւէտ կեանքով ուսուցչական - վարդապետական, զրական-զիտական, հովուական - վարչական պատասխանատու ռապարէզներում թողել է երախտագիտութեան արժանի հետքեր և իւր անունը կապել անբաժան Հայոց եկեղեցու կէս դարու չափ պատմութեան հետ:

Մեր և Էջմիածնի միաբանութեան վիշտը համեմատաբար տանելի կը լինէր, եթէ Հայոց եկեղեցու կորուստը մէկով միայն սահմանափակուէր. բայց Աստուծոյ կամքն էր որ միանգամից երկու փորձութիւն դար զեկամար Աթոռների համար, և մենք հնազանդ Նորա անօրէնութեան, եղբայրական վշտակցութեան մեր խօսքն ենք ուղղում Ձեզ և մխիթարութիւն բարեմաղթում: Օրհնեալ լինի հանգուցեալի յիշատակը և հաճելի պատարագ նորա կեանքը Աստուծոյ սեղանի առջև:

Ազօթեցէք և Դուք հանգուցեալ Սըրբազնագոյն Կաթողիկոսի յիշատակին համար, ազօթեցէք, որ Աստուած զօրավիգ լինի մեր հաւատացեալ ժողովուրդին և մեզ բոլորիս տանելու մեր ծանր կոլուստները, և սգաւոր Աթոռների վրայ նորից բազմած տեսնելու հանգուցեալներին արժանաւոր յաջորդները:

Տեղակալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և Նախագահող Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի

Խորէն Արքեպիսկոպոս

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներ
Բագրատ Արքեպիսկոպոս
Մասքեոս Արքեպիսկոպոս
Գարեգին Արքեպիսկոպոս
Գեորգ Արքեպիսկոպոս

Թ. 651

17 Յունիսի 1930 ամի

Ս. ԷԶՄԻԱՆԻՆ

Երուսաղեմի Հայոց Ս. Յակոբեանց վանքի Պատրիարքական Տեղապան Գերաւորհ Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆՇԱՆՆԱՆՔ

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի և Մայր Աթոռոյս միաբանութեան կողմից յայտնում ենք Ձեզ և Ս. Յակոբեանց վանուց սրբազումար միաբանութեան զոհուակութիւն և շնորհալիք երջանկայիշատակ Տ. Տ. ԳԷՈՐԳ Ե. րդ Ամենայն Հայոց Կաթողի-

կոսի մահուան առթիւ արտայայտած ցաւակցութեան համար:

Թէ՛ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արքայան Պատրիարքի և թէ՛ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի անսպասելի մահը խորին կսկիծ ևւ անդարմանելի ցաւ պատճառեց մեզ բոլորիս:

Երկու սգակիր և վշտակից եղբայրական միաբանութիւններս մաղթենք և աղօթենք, որ Ս. Հոգին Աստուած մխիթարիչ և զօրավիգ լինի մեզ բոլորիս և Աստուծային ողորմութեամբ և հայ հաւատացեալ ժողովրդի խորհրդով և օգնակաշնութեամբ յաջողութիւն մեզ բազմեցնել Ս. Էջմիածնի և Ս. Երուսաղէմի երկու Առաքելական Աթոռների վրայ արժանեալի յաջորդներ, որ մեծ մխիթարութիւն կը լինի ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ համայնքները:

Եղբայրական սիրոյ ողջոյններով
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Տեղակալ
Աղօթակից
Խորէն Արքեպիսկոպոս

Թ. 756

10 Յուլիսի 1930 ամի

Ս. ԷՋՄԻԱՆԻՆ

Նորին Դեմետրիոսեան

Երուսաղէմի Պատրիարքական Տեղապան
Տ. Մեսրոպ Սրբազան Եպիսկոպոս

Ներքին ուղարկում ենք Ձերդ Գերաշնորհութեան հանգուցեալ Հօգելոյն Հայրապետի կողմից 1925 թուի Հոկտեմբերի 22 ին հաստատուած Ազգային-Եկեղեցական ժողով զուամարելու Յատուկ Կանոնադրութիւնից մի օրինակ, որպիսին ուղարկուած է Պատրիարքարանիդ 1926 թուի Մայիս 27 թ. 414 Հայրապետական Կոնդակի հետ:

Յայտնում ենք Ձերդ Գերաշնորհութեան, որ առաջիկայ ընտրութեան առթիւ զուամարելիք Ազգային-Եկեղեցական ժողովը կազմակերպուելու, զուամարելու և ղեկավարուելու է այդ կանոնադրութեամբ, որի համաձայն Ձերդ Գերաշնորհութեանը հովուութեանը յանձնուած ժողովուրդը (թիւր) ընտրելու է մի պատգամաւոր և Ձեր տեսչութեան ենթակայ բոլոր եպիսկոպոսները անդամ են Ազգային-Եկեղեցական ժողովի (նաեւ միաբանու-

թեան մի ընտր. ներկայացուցիչ):

Շուտով հնարաւորութիւն կ'ունենանք ուղարկելու Ձերդ Գերաշնորհութեան Հայրապետական ընտրութեան հրովարտանքը: Անչափ ուրախ կը լինինք, եթէ Ձերդ Գերաշնորհութեան զլխաւորութեամբ բոլոր պատգամաւորները նշանակեալ ժամանակին ժամանեն Մայր Աթոռ:

Եղբայրական սիրոյ ողջոյններով՝

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի

Տեղակալ աղօթակից և սգակից՝

Խորէն Արքեպիսկոպոս

(Պատմեմ)

Հաստատեմ, 22-ն Հոկտ. 1925 ամի, Ս. Էջմիածին: Վեհալի Գեորգ Ե. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց:

ԱԶԳԱՅԻՆ – ԵԿԵԼԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԳՈՒՄԱՐԵԼՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա.

1. Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու Գերազոյն կանոնադիր մարմինը Ազգային-Եկեղեցական ժողովը է:

2. Ազգային-Եկեղեցական ժողովը զուամարում է էջմիածնում:

3. Ազգային-Եկեղեցական ժողովը հրարաւորում է Ամենայն Հայոց Մայրազոյն Պատրիարք Կաթողիկոսը:

4. Ազգային-Եկեղեցական ժողովի նախագահն է Ամենայն Հայոց Մայրազոյն Պատրիարք Կաթողիկոսը:

5. Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Երուսաղէմի և Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքները ժողովի նախաթոռ անդամներն են:

6. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հիւանդութեան դէպքում, Ազգային-Եկեղեցական ժողովին նախագահում են Սոյ Կաթողիկոսը կամ Երուսաղէմի պատրիարքը, սոցա բացակայութեան դէպքում նախագահում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Տեղապահը:

7. Ազգային-Եկեղեցական ժողովի իրաւասութեան ենթակայ են հետեւեալ հիմնական խնդիրները.

Ա. Ընտրութիւն Ամենայն Հայոց Մայրազոյն Պատրիարք Կաթողիկոսի (յետմահուան ներկայ գահակալի).

Բ. Ընտրութիւն Ս. Էջմիածնի Գերազոյն

Հոգևոր Խորհրդի անդամների .

Գ. Հաստատութիւն Ազգային-Եկեղեցական Սահմանադրութեան .

Դ. Քննութիւն և վճռահատութիւն Եկեղեցական բարենորոգչական հարցերի .

Ե. Կարգաւորում Եկեղեցական տնտեսական վիճակի .

Ձ. Վճռահատութիւն Եկեղեցուն վերաբերեալ բոլոր հարցերի :

8. Ազգային-Եկեղեցական Ժողովը ինքն է որոշում իր զբաղմունքների օրակարգը և զործունէութեան ներքին հրահանգը :

Բ .

9. Ազգային-Եկեղեցական Ժողովի անդամ են .

Ա. Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգևոր Խորհրդի անդամները .

Բ. Հայոց Եկեղեցու բոլոր Առաջնորդները .

Գ. Հայոց Եկեղեցու բոլոր Եպիսկոպոսները :

Ծանօթ.— Առաջնորդի անձամբ ժողովին մասնակցելը չկարողանալու դէպքում, մասնակցում է թեմի հոգևորականութեան ընտրեալ ներկայացուցիչը :

10. Ազգային - Եկեղեցական Ժողովի անդամ են Ս. Էջմիածնի միաբանութեան, Ս. Երուսաղէմի միաբանութեան և Կ. Պոլսոյ խառն Ժողովի կողմից ընտրուած մի մի ներկայացուցիչներ :

11. Ազգային - Եկեղեցական Ժողովի անդամ կարող են լինել ժողովրդից ընտրուած և երեսուն տարին լրացրած իրաւասու ծխականները :

12. Իւրաքանչիւր թեմի Ժողովուրդ մասնակցում է Ազգային-Եկեղեցական Ժողովին իր ընտրած մէկ կամ աւելի պատգամաւորներով :

13. Մինչև քսանհինգ հազար ժողովուրդ ունեցող թեմը ընտրում է մի պատգամաւոր, իւրաքանչիւր թեմը ընտրում է այնքան պատգամաւոր, որքան անգամ քսանհինգ հազար ժողովուրդ է պարունակում իր մէջ: Վերջին 25,600ը կարող է լրիւ չլինել, բայց ոչ պակաս տասն հազարից :

Ծանօթ. Ա.— Իւրաքանչիւր թեմ իր ընտրելի պատգամաւորների թուով ընտրում է անձնափոխանորդներ, որոնք փոխարինում են պատգամաւորներին, եթէ նա որեւէ պատճառով ան-

կարող է անձամբ մասնակցել ժողովին

Ծանօթ Բ.— Իւրաքանչիւր թեմ վիճակագրութեան հիման վրայ բաժանուած է շրջանների այն հաշուով, որ իւրաքանչիւր շրջան բաղկանայ քսան և հինգ հազար ժողովրդից :

14. Ազգային-Եկեղեցական Ժողովի թեմական պատգամաւորների ընտրութեան մասնակցում են հոգևորականները և քաղաքացիական չափահասութիւն ունեցող երկու սեռի իրաւասու ծխականներ :

15. Իւրաքանչիւր հազար շունչ ունեցող համայնքը ընտրում է մի պատուիրակ :

16. Պատուիրակները պատգամաւորին կարող են ընտրել իրենց միջից կամ գրոյց :

17. Ազգային - Եկեղեցական պատգամաւորների, անձնափոխանորդների, պատուիրակների ընտրութիւնը Ս. Խ. Հ. Միութեան սահմաններից դուրս գտնուող թեմերում կատարւում է ըստ տեղական գործող Հայոց Կանոնադրութիւնների, սահմանադրութիւնների և կամ աւանդական կարգերի, հրահանգուելով սոյն կանոնադրութեամբ :

18. Ազգային - Եկեղեցական Ժողովի պատգամաւորների ճանապարհածախսը հոգում է պատգամաւորին ընտրող թեմը, իսկ պատուիրակներինը եկեղեցիները :

19. Ազգային - Եկեղեցական Ժողովի պատգամաւորների ընտրութեան առթիւ ծագած ամենատեսակ տարակուսանքների լուծումը տալիս է Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդը Ս. Էջմիածնի :

20. Կարիք զգացուած դէպքում Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգևոր Խորհուրդը տալիս է հարկաւոր բացատրութիւններ և հրահանգներ :

Գ .

21. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մահուան դէպքում Կաթողիկոսի ընտրութեան համար Ազգային-Եկեղեցական Ժողով հրաւիրում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Տեղապահը Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգևոր Խորհրդի հետ :

22. Նոր Կաթողիկոսի ընտրութիւնը տեղի է ունենում Կաթողիկոսի մահուանից ոչ ուշ քան վեց ամիս յետոյ :

23. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարւում է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում, նախագահութեամբ Ա-

մենայն Հայոց Կաթողիկոսի Տեղապահի:

24. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ընտրութեան կարգը որոշում է Ազգային-Եկեղեցական ժողովը:

25. Սոյն կանոնադրութիւնը իւր ոյժի մէջ է մինչև տաջիկայ Ազգային-Եկեղեցական ժողովի գումարումը:

Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս, Խորէն Արքեպիսկոպոս, Բագրատ Արքեպիսկոպոս, Գարեգին Եպիսկոպոս, Գիւտ Եպիսկոպոս:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը սոյն պատճենի խնդրութիւնը հաստատում է ստորագրութեամբ և Խորհրդի կնքով 3-ն Յուլիսի 1930-ամի Ս. Էջմիածին:

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի
(ԿՆԻՔ) Մասքեոս Արքեպիսկոպոս
Քարտուղար Յ. Քոչարեան

ԳԵՐԱՇՆՈՐԻ

Տ. ՄԵՍՐՈՊ Եպիսկոպոսի ՆՇԱՆՆԵԱՆ
Պատրիարքական Տեղապահի և
Միաբնական Ուխտի Առաքելական
Արքուդ Ս. ՆՈՐԱՍԱՊԷՄԻ

Քրիստոսաւանդ սիրոյ ողջոյն

Ձեր պատուական հեռագիրը, որով նուստիս ներկայացուցիչ էիք կարգում Սրբազնութեանդ և միաբանական Ուխտի կողմից երջանկայիշատակ Տ. Տ. Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի յուզարկատրութեան ժամանակ, ստացել եմ ժամանակին:

Ինձ արած պատուի համար խնդրեմ ընդունիլ շնորհակալութիւնս:

Ես համեմատաբար ուշ եմ պատասխանում, որովհետեւ ցանկանում էի մի քանի նորութիւններ ևս հաղորդել, որոնց մասին Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի պաշտօնական հաղորդագրութիւնը թերեւս ուշ ստանաք:

Նախ՝ աւելորդ չեմ համարում մի քանի մանրամասնութիւններ հաղորդել Վեհափառ Հայրապետի հիւանդութեան, մահուան և թաղման մասին, որոնք սրբազամար հարցի կարող են հետաքրքրութիւն պատճառել:

Նորին Սրբութիւնը իրեն տկար է ըզ-

գում Ապրիլի 16-ին. բայց չնայելով թախանձանքներին, Նորին Սրբութիւնը թէ ճրագալույցի երկիւղին և թէ Յարութեան պատարագին իջնում է Տաճար: Յաջորդօրը, Ապրիլի 21-ին աւելի վատ է զգում, լուծը սաստկանում է: Անմիջապէս հրաւիրում են հմուտ բժիշկներ, որոնք միջոցներ են ձեռք առնում լուծը կանգնեցնելու ևս արաի զործողութիւնը կանոնաւորելու համար: Մինչև Ապրիլ 28-ը Ն. Սրբութիւնը կարողանում էր վերկենալ իւր կարիքները հոգալու առանց կողմնակի օժանդակութեան, և իւր սովորութեան համեմատ հետաքրքրում էր ընթացիկ զործերով: Այդօրն ստանում է երջանկայիշատակ Եղիշէ արքեպիսկոպոսի մահուան թթարեր հեռագիրը, կանչում է Գ. Խ. անդամներին և մեծ վշտով և արտասուովից աչքերով հաղորդում է հեռագրի բովանդակութիւնը, որ մեզ ևս համակում է անհուն վշտով, քանի որ յանձին Եղիշէ Պատրիարքի մենք փայփայում էինք տպագրչի հեռանկարներ, իսկ այդ հեռագիրը խորտակում էր մեր փայփայած յոյսերը:

Նորին Սրբութիւնը այդ օրից այլևս անկարող եղաւ անկողնից վեր կենալ և յաճախ տառնէր մեզ. «Եղիշէ Սրբազանը զնաց ինձ համար ճանապարհ հարթելու»:

Հետզհետէ ոյժերը թուլացան և զգալով մօտալուտ վախճանը, Մայիսի 7-ի գիշերը կռիւց Գեր. Խոր. անդամներին հրաժեշտ տալու և օրհնելու: Թողնում եմ ձեզ պատկերացնելու այն սրտառուչ բոսկէն, երբ ամենքս զիտակցելով, որ սիրեցեալ Հայրապետի կեանքի վերջին ժամերն ենք վաչելում, արտասուքը կոկորդներին յուսադրում էինք Նորան և մեզ, որ զեւ Նորին Սրբութեան կեանքը պէտք է հայ տառապեալ եկեղեցուն, և որ զեւ ինքը կապրի հմուտ բժիշկներին ձեռք առած միջոցների շնորհիւ: Ամբողջ գիշերը մենք անցկացրինք Նորին Սրբութեան անկողնու մօտ: Մայիսի 8-ի առաւօտեան զարկերակին արգէն բուսական թոյլ էր և ձայնը նուաղ: Հրաւիրուած բժիշկը յայտնեց, որ այլևս յոյս չկայ: Ս. Հայրապետը ժամը 10,30-ին օրհնեց բոլորին, միաբանութեան, հայ ժողովրդին և աւելացրեց. «Երբ հայ ազգը աւելի բախտաւոր վիճակ կունենայ, յիշեցէք, որ ես Նորա բարօրութեան համար

աշխատողն եմ եղելու: Կէս ժամից յետոյ խաղաղ աւանդեց հոգին:

Մայր Տաճարի սղոյ դանդի ձայնը յայտնեց միաբանութեան և Վաղարշապատի հայ հաւատացեալներին Նորին Սրբութեան մահուն գոյժը:

Մեծ բաղմութեամբ հաւատացեալներ՝ արք. և կանայք, ծերք. և տղայք զունդագունդ գալիս էին յարգանք մատուցանելու իրենց սիրեցեալ Հայրապետի աճիւնին:

Ժամը 12-ին քաջած հեռագիրները ծանուցին աշխարհի ամեն կողմ ջրուած հայութեան նոյն գոյժը:

Նոյն օրը երեկոյեան Հայաստանի առողջապահական կոմիտսարիատի ներկայացուցիչ բժիշկները գալով յայտնեցին, որ կառավարութիւնը ցանկանում է անդամահատել Նորին Սրբութեան զին և զմասել, քանի որ 10 օր պէտք է մնայ: Հէնց այն գիշերը զեղորայք սրահելով արեւնադարձ երակների մէջ, յաջորդ օրը Մայիսի 9-ին բացեցին միայն որովայնը և մանրամասն քննեցին. (այս մասին արդէն ստացած կը լինէք Գեր. Խոր. շրջ. գրութիւնը, ուստի աւելորդ եմ համարում այստեղ կրկնել):

Մինչև թաղման օրը՝ Մայիս 18-ը, Նորին Սրբութեան զին գրուած էր վեհաբանի դաշիւճում, ուր ամենայն օր առաւօտեան ժ. 11-ին կատարումէր հոգեհանգիստ բուն բաղմութեան ներկայութեամբ, իսկ երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ ամբիժք՝ Մայր Տաճարում:

Մայիսի 17-ին կէսօրից յետոյ ժ. 4-ին սկսուեց զին Վեհաբանից տաճար փոխադրելու թափօրը: Տասնեակ հազարաւոր ժողովուրդ, որոնք եկել էին մերձակայ և հեռաւոր վիզերից և քաղաքներից, հարիւրաւոր քահանաներ և համայնքի ներկայացուցիչներ մասնակցում էին թափօրին արտասուքն աչքերին: Բաղմութեան շատութեան պատճառով երեք ժամում հազիւ հնարաւոր եղաւ դադարը Վեհաբանից Մայր Տաճար իջեցնել, հանգիստները զբնեւոյժ, Տաճարի շուրջը պտտեցնելով: Ամբողջ գիշերը Տաճարի դռները բաց էին և հաւատացեալները մօտենում էին սրբազնասուր Հայրապետին վերջին հրաժեշտը տալու, սակայն շատերին հերթ չհասաւ մօտենալու զիսկին:

Մայիսի 18-ին ուխտասերների թիւը

կրկնապատկուեց: Վանքի բակում, Տաճարում, տանիքների վերայ կանգնելու տեղ չէր մնացել: (Ես նման բաղմութիւն Ս. Էջմիածնում յիշումեմ միայն Խրիմեան Հայրիկի օծման օրը և վերջին միութենային ժամանակ):

Ըստ աւանդութեան պատարագին էր Տեղակալ Խորէն Արքեպիսկոպոսը, որն օծեց Նորին Սրբութեան զին և պատշաճ քարոզ խօսեց, սակայն մեծ ժխտքի պատճառով անխելի մնաց:

Բաղմահալար ժողովրդեան մեծ իրարանցումի պատճառով շատ տեղերից նշանակուած ներկայացուցիչները անկարող եղան դամբանական խօսել:

Ձանազան կողմերից եկած հարիւրաւոր քահանաների և պատգամաւորների համար հոգեհաց էր պատրաստած միաբանական ընդարձակ սեղանատունը: Այս տեղ Խորէն Արքեպիսկոպոսը խօսեց Նորին Սրբութեան գործունէութեան մասին, թուելով մի քանի պատմական նշանակութիւն ունեցող դէպքեր: Ապա Բագրատ Արքեպիսկոպոս, որպէս Եւրոպայի և Եգիպտոսի թեմերի ներկայացուցիչ խօսեց զրուատելով Նորին Սրբութեան գործունէութիւնը: Ապա խօսեցի նուաստս որպէս Երուսաղէմի, Կ. Պոլիսի պատրիարքութեան և Պարսկահոգևատանի թեմի ներկայացուցիչ, յատկապէս ծանրանալով այն մեծ դէպքի վերայ, որ Նորին Սրբութիւնը իւր վճռական միջամտութեամբ Երուսաղէմի Աթոռը փրկեց այն մեծ վտանգից, որին ենթակայ էր մինչև Օրմանեան Սրբազանի Երուսաղէմ ժամանելը: Խօսեց նաև Գարեգին Արքեպիսկոպոսը, որ Կ. Պոլիսի պատրիարքի ներկայացուցիչն էր: Ի վերջոյ խօսեց մեր լեզուաբան Ստեփանոս Մալխասեանը՝ Վերաստանի Հայոց թեմի պատգամաւորը՝ բոլոր պատգամաւորների կողմից ցուակցութիւն յայտնելով Գերագոյն Խորհրդին և Ս. Էջմիածնի միաբանութեան մեծ կորուստի համար, որ սղով համակելէ ամբողջ հայութեան. նա յոյս յայտնեց, որ Գերագոյն Խորհուրդը կը կարողանայ լրջութեամբ ասանել Եկեղեցու բարձր ղեկավարութիւնը, մինչև Տիրոջ օգնութեամբ կ'ընտրուի նոր Փահակալ Ս. Լուսաւորչի Աթոռի:

Մանր ժամանակ ենք ապրում մենք և զուք. ծանր էին երկու կորուստներն

միաժամանակ, որ սգով համակեց մեզ բուրբիս և մեզ հետ միասին նաև ամբողջ հայ ազգին: Այս ծանր բողբոջ մեզ բուրբիս վերայ պարտաւորութիւն է դնում ամենայն ուղարկութեամբ և հեռատեսութեամբ կշռադատել ներկան և ապագան և աշխատել Ս. Լուսաւորչի Գահի հաստատութեան և երկու առաքելական աթոռների Ս. Էջմիածնի և Երուսաղէմի վերայ բազմեցնել արժանաւոր յաջորդներ:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը Հայրապետի ղին ամփոփելուց յետոյ ձեռնարկեց Ազգային-Եկեղեցական ժողով գումարելու խնդրին:

Ինչպէս լսում ենք, արտասահմանում սխալ տեղեկութիւն են տարածում իրր թէ Խորհրդային Կառավարութիւնը արգելք է յարուցանում Ազգային-Եկեղեցական ժողով գումարելու և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրելու մասին: Սակայն դա չի համապատասխանում իրականութեանը, որովհետեւ

1) Նորին Սրբութեան մահուան երկրորդ օրը Հ. Հ. Ներքին Գ. Կորմիսսարը անձամբ գալով Ս. Էջմիածին ցաւակցութիւն յայտնեց Նորին Սրբութեան մահուան առիթով և միաժամանակ հաւատարմացրեց, որ Կառավարութիւնը ղէպի Ս. Էջմիածինն ու Հայոց Հայրապետութիւնը կորսկէ վերաբերմունք ունի և ցանկանում է Հայրապետական Աթոռի Ս. Էջմիածնում մնալը:

2) Մթերքների և առհասարակ անհրաժեշտ նիւթերի այս սուր պակասի ժամանակ Գերագոյն Խորհրդի ղիմումը յարգեց և թաղման առթիւ անհրաժեշտ նիւթերը տրամադրեց:

3) Գերագոյն Խորհուրդը պաշտօնապէս ղիմում անելով Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութեան խնդրել էր. ա) թոյլ տալ Ազգ. - Եկղ. ժողով գումարել Ս. Էջմիածնում, բ) թոյլ տալ արտասահմանից եկող ընտրեալ պատգամաւորներին և եպիսկոպոսներին գալ անարգել մասնակցել Ազգ. - Եկղ. ժողովին և վերադառնալ, գ) թոյլ տալ այս ընտրական շրջանում թերթ հրատարակել Ս. Էջմիածնում և դ) թոյլ տալ արտասահմանի հայ թերթեր ստանալ, ծանօթանալու արտասահմանում արժարժուող մտքերի հետ:

Ներքին Գործոց Կոմիսսարը այս օրեւ

ընս բանաւոր յայտնեց, որ Գեր. Հոգ. Խորհրդի յարուցած խնդիրները Կառավարութեան կողմից զբաղան լուծումն են ըստացել և զրուար պատասխան կը տրուի, երբ Կեղրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահ Պ. Կասեանը կը վերադառնայ Մոսկովայից, ուր մասնակցում է Կուսակցութեան XVI-րդ համագումարին: Այս հիման վերայ Գեր. Հ. Խորհուրդը շտտով կ'ուղարկի իւր հրովարտակը ընտրութեան ժամանակը նշանակելով սոյն տարուայ Հոկտեմբերի 26-ը, կցելով նաև 1925 թուին Նորին Սրբութեան հաստատած Կանոնադրութիւնն և թէ ո՞ր տեղից քանի՞ պատգամաւոր է սպասում:

Ուրեմն ոչ միայն չպէտք է հաւատալ վերոյիշեալ լուրերին, այլ պէտք է մաքսով և ամեն կերպ աշխատել որ բոլոր արտասահմանեան պատգամաւորները անշուշտ գան և մասնակցին Ազգ. - Եկղ. ժողովին և կաթողիկոսական ընտրութեան:

Վերջացնելով նամակս խնդրում եմ ընդունեցէք իմ եղբայրական ողջագուրանքը և ցանկութիւնները՝ տեսնել ձեզ քաջառողջ և աննկուն ձեր պարտաւորութեանց կատարման մեջ:

Թող Ամենաբարձրեալը մխիթարէ ձեզ և մեզ և ոյժ ու կարողութիւն տայ տանելու մեզ բոմին հասած ծանրութիւնն ու վիշտը:

20 Յունիսի 1930 թ. Աղօթակից ձեր՝

Ս. Էջմիածին Մասքեոս Արքեպիսկոպոս

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին բնօրու-
բեան պայմաններուն եւ պարագաներուն վը-
րայ Մայր Աթոռէն Գեր. Տեղապան Սբեա-
զանին ուղղուած պաշտօնագիրներուն պաշ-
ենները:

Ինչպէս կ'երեւի այս պաշտօնագիրներէն
Մայր Աթոռոյ միաբան բոլոր եպիսկոպոս-
ներ կը հրաւիրուին անձամբ մասնակցել Ա-
մենայն Հայոց Կաթողիկոսին բնօրուբեան:
Այդ սկզբունքով է որ Ս. Աթոռիս միաբան
եպիսկոպոսներ իսկ առանձին առանձին հր-
աւիրագիրներ ընդունած են:

Թ. 825

18 Յուլիսի 1930 ամի

Ս. ԷԶՄԻԱՍԹԻՆ

Ի ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԳՈՅՍ
Ս. ԷԶՄԻԱՍԹԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԱՆԱՆԴ ՈՂՋՈՅՆ

Տեղապանի Պատրիարքի Հայոց Ս. Երու-
սակէմի, Գերապոսի Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿՈ-
ՊՈՍԻ ՆՇԱՆՆԱՆ

Սրբազնագոյն Հայրապետն մեր, Ծայ-
րագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն
Հայոց Ս. Ս. ԳԷՈՐԳԻ Ե-րդ, յետ իննետա-
սանամեայ Հայրապետութեան իւրոյ, ան-
քննելի կամօքն Աստուծոյ փոխեցաւ յա-
տեացս յՑ-ն Մայիսի այսր 1930 ամի, թող-
լով թափուր զԱթոռ Կաթողիկոսութեան Ա-
մենայն Հայոց եւ զՄիաբանական Ուխտ Սըր-
բոյ Աթոռոյս ի վիշտս եւ ի տրտմութիւնս:

Այսու Հրովարտական կրկին ծանու-
ցանելով զայս գոյժ սգադիթ Ձերումդ Գե-
րաշնորհութեան եւ ի ձեռն Ձեր համօրէն հո-
գեորականաց եւ բարեպաշտօն ազգայնոց
մերոց՝ ամենայն հաւատարիմ զաւակաց
Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի, բնակելոց ի
քաղաքս եւ ի զիւզս Պատրիարքութեան Հա-
յոց Երուսակէմի, Գերագոյն Հոգեւոր Խոր-
հուրդս Սրբոյ Էջմիածնի հրաւիրէ զՁերդ
Գերաշնորհութիւն եւ զմիաբանական Ուխտ
Սրբոյ Եկեղեցւոյ ուղղել զՋերմազին զա-
ղօթս եւ զմաղթանս առ Քահանայապետն Յա-
ւիտեանց՝ Փրկիչն մեր Յիսուս՝ հանգուցա-
նել ի լոյս երեսաց իւրոց զհոգի երջանկա-
լիչատակ Հայրապետին մերոյ եւ զմեզ՝ զոր-
բացեալ զաւակունս Մօրս Լուսոյ Սրբոյ Էջ-
միածնի՝ միախառնել պահպանել օգնակա-
նութեամբ եւ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն:

Հնազանդեալ կամաց Ամենախնամ Ա-
րարչին, յետ ամփոփելոյ ի հոգ տալանի
զնշխարս Հոգելոյս Հայրապետին մերոյ եւ
զկնի հոգալոյ զարժանն զեղանակէ անապ-
թաք առաջնթացութեան Հոգեւոր եւ Եկե-
ղեցական զործոց, ըստ ներման հանգամա-
նաց, եւ ի նկատ առեալ, զի ընտրութիւն
նորոյ Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց պարտ
է լինել ոչ անազան քան զվեց ամիսս ըզ-
կրնի մահուանն, ըստ տնօրէնութեան եր-
ջանկայիշատակ Ս. Ս. ԳԷՈՐԳԻ Կաթողիկոսի
եւ համաձայն 22-րդ յօդուածոյ Յատուկ Կա-
նոնադրութեան, որ վասն զուամբելոյ զԱզ-
գային-Եկեղեցական ժողով, զոր հաստա-
եալ է Հոգելոյս Հայրապետն ի կենդանու-
թեան իւրում ի 22-րդում աւուր Հոկտեմ-
բեր ամսոյ 1925 ամի, ուստի Գերագոյն Հո-
գեւոր Խորհուրդս տնօրէնեաց հասուցանել
զայս ի զխտութիւն Ձերդ Գերաշնորհութեան
եւ հայ ժողովրդեան, որ ի շրջանի պատրի-
արքութեանդ կայ, եւ յանձն առնել տալ
ընտրել, ըստ սահմանեալ կանոնաց, յա-
տուկ իմն քրիստոնէական նախանձախնդրու-
թեամբ, հաւատով, սիրով եւ յուսով զմի
պատգամաւոր աշխարհիկ, իրբեւ զներկա-
յացուցիչ ի կողմանէ հայազնից մերոց, բը-
նակելոց ի Պատրիարքական շրջանիդ, նաեւ
տալ ընտրել զմի ներկայացուցիչ՝ ի կողմա-
նէ Սրբազումար Միաբանութեանդ համա-
ձայն Յատուկ Կանոնադրութեան յաղագս
Ազգային Եկեղեցական ժողովոյ:

Պարտ է ամենայն պատգամաւորաց
պատրաստ գտանիլ աստ՝ ի Մայր Աթոռոջ,
ի 26-րդ աւուր Հոկտեմբեր ամսոյ այսր 1930
ամի, վասն ընտրելոյ զարժանաւոր յաջորդ
Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի առ
ի կառավարել զԵկեղեցին Քրիստոսի եւ պայ-
ժառացուցանել զՀայրապետականն Աթոռ,
որպէսզի ընտրեալ Պետն եւ Գլուխն Հայաս-
տանեայց Ս. Եկեղեցւոյս վարեսցէ զՀայրա-
պետական Իշխանութիւնն յամենայնի ըստ
անտեղիւր Աւետարանական վարդապետու-
թեան եւ ըստ եկեղեցական կարգաց սըր-
բոց Հարց եւ Ազգային-Եկեղեցական ժողո-
վոց՝ ի պարձանս լրութեան Ազգիս, ի պայ-
ժառութիւն եւ ի բարեգարգութիւն Եկեղե-
ցւոյ մերոյ Սրբոյ:

Առաջի աչաց ունելով եւ կշռադատե-
լով զամենայն հանգամանս Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյս, նաեւ զազ-

զային—կրօնական, զբարոյական և զկանոնական պարտիս Կաթողիկոսական պատգամաւորաց հոգեւորականաց և աշխարհականաց հարազատ և հաւատարիմ զաւակաց Մայր Աթոռոյս, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդս յոյժ անհրաժեշտ համարէ զներկայութիւն Ձերդ Գերաշնորհութեան և պատգամաւորաց Հայոց երուսաղէմի աստ՝ եւ զանմիջապէս մասնակցութիւն ի գործ ընտրութեան Ծայրագոյն Պատրիարքի—Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց և ի վճռահատումն խնդրոց, յիշատակելոց յօրակարգի առաջիկայ Ազգային—Եկեղեցական Ժողովոյ:

Ներկայութիւն Ձերդ Գերաշնորհութեան աստ՝ ի Մայր Աթոռոջ, յԱզգային—Եկեղեցական Համագումարի, լիցի, արդարեւ, մի խիթարութիւն և ուրախութիւն վասն Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդոյս և միաբանական Ուխտի Սրբոյ Աթոռոյս: Իսկ եթէ անհնարին լիցի այդ, յայն զէպս բարեհաճեսցիք առաքել զհոգեւորական ներկայացուցիչ Ձեր:

Ի վերջ բանիցս Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդս հանդերձ միաբանական Ուխտիւ Սրբոյ Էջմիածնի ջերմագին աղօթիւք առ Աստուած հայցէ՝ զանասանութիւն և զհաստատութիւն վասն Մայր Աթոռոյս և Ընդհանրական Հայրապետութեան Հայոց, Ըղպայծառութիւն վասն Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ, զյարատեութիւն և զանշարժութիւն վասն Պատրիարքական Աթոռոյն Սրբոյ Երուսաղէմի, զշինութիւն և զբարգաւաճումն վասն Հայաստան Աշխարհիս, զերջանիկ կեանս և զյաջողութիւն ամենայն բարենպաստակ գործոց վասն ամենայն ժողովրդականաց հայազնէից, պահպանելով զամենեւեան ընդ հովանեաւ ամենազօր Աջոյ Իւրոյ ի խաղաղութեան և յերջանկութեան, ամէն:

Տեղակալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Նախագահող Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդոյ՝
ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Անդամք Գերագոյն հոգեւոր Խորհրդոյ
ԲԱԳԲԱՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՄԱՏԹԻՆՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԿԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Շ Ր Զ Ա Ր Ե Ր Ա Կ Ա Ն

ԲՈՒՈՐ ԹԵՄԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻՆ

Թ. — 863

18 Յուլիսի 1930 ամի

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Հանգուցեալ երջանկայիշատակ Տ. Տ. Գէորգ Ե-րդ Ընդհանրական Կաթողիկոսի թաղման սգահանդէսը՝ ըստ ներման ժամանակի՝ ամենայն շուքով կատարելուց յետոյ՝ Հայրապետական Տեղակալի եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի էական հոգան էր ջանք ու աշխատանք չը խնայել Հայրապետական Աթոռ երկար թափուր չը թողնել, այլ վեց ամսուայ ընթացքում զուամբելով Ազգային—Եկեղեցական Ժողով՝ ընտրել տալ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց, ինչպէս և Ազգային—Եկեղեցական Ժողով զուամբելու Հայրապետահաստատ կանոնադրութեան 22-րդ յօդուածով նախատեսուած է:

Այս է պահանջում հայ Եկեղեցւոյ դերագոյն շահը:

Այսպէս խորհելով՝ Ամենապատիւ Տ. Տեղակալի և Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի կողմից տարւոյս մայիսի 28-ին, Թ. 454 զրութեամբ պաշտօնական զիմում եղաւ Խորհրդային Հայաստանի Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտէի եւ Ժողովրդական Կոմիտսնների Խորհրդի Նախագահութեանց, որ թոյլատրուի զուամբել Ազգային—Եկեղեցական Ժողով՝ մօտաւորապէս Հոկտեմբերի վերջերին:

Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Իշխանութիւնը իր կենտրոնական խնդրի հետ արծարծել է նաեւ քանի մի կարեւոր հարցեր եւս, որոնք նպատակ ունին Ազգային—Եկեղեցական Ժողովի զուամբումը զիւրացնելու և ժողովը ազատ ու հեղինակաւոր դարձնելու, որոնք են՝ ա) Դիւրութիւններ ընձեռել՝ Խորհրդային պետական օրէնքով թոյլատրուած՝ պատուիրակներ իւր և պատգամաւորների ժողովներ զուամբելու: Բ) Երաշխատել և զիւրացնել արտասահմանի պատգամաւորների ազատ մուտքն և ելքը Խորհրդային Հայաստան: Գ) Ազգային—Եկեղեցական Ժողովի օրակարգի հարցերի, որոնք հոգեւոր ընդթ ունին, Խորհրդային օրէնքով թոյլատրուած՝ ազատ քննութիւնն ապահովել: Դ) Կաթողիկոսական ընտրութեան շրջանում արտասահմանի բոլոր հասանքների հայ թերթերի ստացումն արտօ-

նեւ: Է) Նոյն շրջանում թոյլատրել պարբերական հրատարակութիւն ունենալ՝ Կաթողիկոսական ընտրութեան խնդիրները հետադիմութիւն ունեցող հարցեր լուսարանելու նպատակով:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը ուրախ է այժմ հաղորդելու բոլոր հայ թեմերի հոգեւոր Իշխանութեանց ու մարմիններին եւ նոցա միջոցով հայ հաւատացեալ ժողովրդին ի միամտութիւն, որ արդէն ստացել է Խորհրդային Հայաստանի Կառավարութեան ոչ միայն բանաւոր հաւատարացումը Ազգային-Եկեղեցական ժողովի գումարման թոյլտրութեան եւ վերեւում յիշատակուած նորա արժարձած յարակից խնդիրների գրական լուծման մասին, այլ եւ նորա Յուլիսի 6-ի Թ. 574 զրուար պատասխանը, որի վաւերական պատճենը այսու ուղարկուած է Միութենական եւ արտասահմանեան բոլոր թեմերին:

Ազգային-Եկեղեցական ժողովի օրակարգի հարցերն են.

Ա) Ընտրութիւն Մայրագոյն Պատրիարք-Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց:

Բ) Ընտրութիւն Տեղակալի Ամենայն Հայոց Մայրագոյն Պատրիարք-Կաթողիկոսի:

Գ) Ընտրութիւն Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներին:

Դ) Ազգային-Եկեղեցական Սահմանադրութեան քննութիւն եւ հաստատութիւն:

Ե) Զեկուցում Հայոց Ազգային Եկեղեցու բարեփոխութեան մասին:

Զ) Ս. Էջմիածնի եւ նորա հոգեւոր, կըրթական ու կուլտուրական յարակից հաստատութիւններին նախահաշուի վաւերացում:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը՝ ընդ ամեն ուղարկելով նաեւ ընտրական հրովարտակը, առաջարկում է, առանց յապաղման, կատարել պատգամաւորների ընտրութիւնը:

Ազգային-Եկեղեցական ժողովը՝ ըստ հնաւանդ նուիրական սովորութեան, որ կանոնական որոշման բնոյթ է ստացել, կը գումարուի Ս. Էջմիածնում: Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը խորապէս համոզուած է թէ՛ հա-

ւատացեալ հայ ժողովուրդը, որ միշտ նախանձախնդիր է Հայոց Հայրապետական գահի անասանութեան եւ հեղինակաւորութեան՝ կ'աճապարէ ձեռնարկել պատգամաւորների ընտրութեան եւ իր ընտրեալ հեղինակաւոր պատգամաւորներին կը պարտադրէ անձամբ ներկայ լինել Ազգային-Եկեղեցական ժողովին՝ ժողովի հեղինակութիւնը բարձրացնելու, օրակարգի հարցերի հեղինակաւոր լուծմանը նպաստելու եւ Ս. Էջմիածնի Հայրապետական գահը բազմեցնելու արժանաւոր Աթոռակալ, որ կարողանայ՝ ներկայ համաշխարհային յեղեղուկ եւ ծանր մոմենտին Ս. Էջմիածնի Ընդհանրական Հայրապետութիւնն եւ նրանով Հայ Եկեղեցին անասան պահել, հայ Եկեղեցու միասնականութիւնը ապահովել եւ իր պատմական գերին հաւատարիմ մնալով՝ ի սփիւռս ցրուած վտարանդի հայութեան օգտակել եւ ազգային ու բարոյական կուլտուրայի նեցուկն ու խթանը հանդիսանալ:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը միանգամայն մտած է, որ հայ հաւատացեալ ժողովուրդը ի նկատի կ'առնէ Էջմիածնի պատասխանատուութեան հանգամանքը եւ՝ խոհեմութեամբ ու հեռատեսութեամբ մօտենալով պատգամաւորական ընտրութիւններին՝ կ'ընտրէ խոհեմ եւ հեռատես անձինք, որոնք իրենց գիրքի վեհութիւնն ու քաղաքական միջավայրի հոգեբանութիւնը կ'ըմբռնեն ու ըստ այնմ կը ղեկավարուին՝ նպաստելով առաջիկայ Ազգային-Եկեղեցական ժողովը խաղաղ բանալու, օգտակար զարձնելու եւ խաղաղ գոցելու:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Տեղակալ եւ Նախագահող Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի՝
ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի Անդամներ
ԲԱԳԲԱՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՄԱՏԹԷՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԳԷՈՐԳ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(Պատկեր)

Հ. Ս. Խ. Հ.

Բ. Գ. Ե. Կ. Բ.

Պատգամավորական Խորհուրդների

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԳԻՐ

Կ Ո Մ Ի Տ Ե

6-ն Հունիսի 1930 թ. 574

ՅԵՐԵՒԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻՆ
ԵՋՄԻԱՄԵՆՈՒՄ

Հայաստանի ՍՍՀ Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի նախագահի կարգադրությամբ ի պատասխան Գերագույն Հոգեվոր Խորհրդի 1930 թ. Մայիսի 28, ՆՕ-454 գրության ընդհանուր կարգադրությամբ հաղորդում եմ:

Ա) 1930 թ. աշնանը եղմիաձուլված Կաթիլիկոսի ընտրության համար գումարավելիք ընդհանուր յեկեղեցական ժողովը, ինչպես նաև Կաթիլիկոսի ընտրության հետեւանքով Հայաստանի ՍՍՀ սահմաններում պաշտամունքի գործող պատգամավորներ ընտրելու համար հավատացյալների ժողովներն ու համագումարները չեն հակասում Հայաստանի ՍՍՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածին, վորի հիման վրա քաղաքացիներին խղճի ազատությունն ապահովելու նպատակով ընդունվում է բոլոր անձանց կրոնական պրոպագանդայի ազատությունը:

Բ) Հավատացյալների վերոհիշեալ ժողովների ու համագումարների կազմակերպության ապահովումը զաշնակից մյուս հանրապետություններում, վորոնց սահմանադրությունները ունեն համանման նորմա, վերաբերում է զաշնակից հանրապետությունների սուվերեն իրավասությունը վերջինների մարմիններին եւ բոտ պատկանելուն ուղարկվում է Ձեր զիմումը:

Գ) Ոտարահպատակ հավատացյալների մուտքը ՍՍՀ Միություն, ուստի նայե Հայաստանի ՍՍՀ սահմանները, վերոհիշեալ ժողովներին մասնակցելու համար, կարող ետեղի ունենալ ընդհանուր հիմունքներով աշխինքն՝ ՍՍՀ Միության ներկայացուցչությունների յեվ հյուպատոսարանների տրված խուլովությամբ անցագրերի վրա նշանակված վիզաների ձեւով, նշած ոտար յերկրյա քաղաքացիների ՍՍՀ Միության իրավունքի

իրագործումը կապված է նրանց ազգային անցագրերով վիզա ստանալու հետ:

Դ) Խորհրդային յերկրում տարածվելիք տպագիր գրվածքների հրատարակության հարցերը կենտրոնացած են Գրառեպգլիսվարում, բոտ վորում մամուլի միջոցով քաղաքացիների կարծիքը արտահայտելու ազատությունը ապահովված է Հայաստանի ՍՍՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածով, Գրառեպգլիսվարի մարմինները չեն կարող արգիլել կրոնական հարցերի վերաբերյալ տպագիր գրվածքների հրատարակությունը յեթէ միայն այդ գրվածքները մասնավորապես հակախորհրդային նպատակներ չեն հետապնդում:

Հայաստանի ՍՍՀ Կենտրոնական
Գործադիր Կոմիտեյի Քարտուղար
(ստոր.) Գ. ՄՈՎՍԵՍՅԱՆ

Սոյն պատճենի հարապատույթները Գերագույն Հոգեւոր Խորհուրդը հաստատում է ստորագրութեամբ եւ Խորհրդի կնքով:
17-ն Յուլիսի 1930 թ. Ս. Էջմիածնի

Անդամ Գերագույն Հոգեւոր Խորհրդի՝
(ԿՆԻՔ) ԳԻՈՐԳ. ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Քարտուղար՝ Յ. Քոչարեան

ՅՐԱՍԱԳԻՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱԿԱՆ ՏԵԼԱԿԱՆ
ԳԵՐԱԵՆՈՐԻ

Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

Թ.— 869

22 Յուլիսի 1930 ամի

Ս. ԷՋՄԻԱՄԵՆ

Գերագույն Հոգեւոր Խորհուրդը ընդ սմին ուղարկում է Ձեր Գերաշնորհութեան տարւոյսի հոկտեմբերի 26 ին գումարուելիք Ազգային-եկեղեցական ժողովի օրակարգի եւ յարակից խնդիրների վերաբերութեամբ բուր թեմակալ Առաջնորդներին ուղարկուած շրջաբերականը, որին կցուած է Խորհրդի զիմումի առթիւ Հայաստանի Կառավարութեան տուած գրաւոր պատասխանի վաւերացրած պատճենը:

Եղբայրական սիրոյ ողջոյններով
Անդամ Գերագույն Հոգեւոր Խորհրդի
ՄՍՏԹԷՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Քարտուղար Յ. Քոչարեան

Երուսաղեմի Պաշտպանական Տեղապահ
Գերազանց

Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

Թ.— 870

22 Յուլիսի 1930 ամի

Ս. ԷԶՄԵՆՆԻՆ

Գերազանց Հոգևոր Խորհուրդը ներփակ
ուղարկելով Ձերգ Գերաշնորհութեան Հայ-
րապետական ընտրութեան հրովարտական
յանուն Տ. Տ. Բարդէն Եպիսկոպոս Գիւլի-
սերեանի, Մկրտիչ Եպիսկոպոս Աղաւնու-
նու և Մատթէոս Եպիսկոպոս Գայրզէեանի,
խնդրում է նեղութիւն կրել յանձնելու ըստ
պատկանելեաց:

Եղբայրական սիրոյ ողջոյններով

Անգամ Գերազանց Հոգևոր Խորհրդի

ՄՍՏԹԼՈՍ ՍՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Քարտուղար Յ. Քոչարեան

Ի Կալկաթա-Հնդկաց,

յ՝ 12 Դեկտեմբերին 1929:

Առ պատական խմբագրութիւն «ՍԻՈՆ»
Կրօնաքերքի, ի Սուրբ փնս Յակոբեանց,
Երուսաղէմ:

Գոհ եղեց յոյժ եթէ ազգասիրաբար
շնորհ արասջիք հրատարակել չէջս պատ-
ուական ամսաթերթիդ՝ զպատճեն սրբա-
տառ Կոնդակի Վեհափառ Հայրապետին
Հայոց առ իմ նուաստութիւն յաւուր քա-
ռանաւանայ Գրական Յորելեմիս որ տօնե-
ցաւ թէ աստ ի Կալկաթա և թէ անդ ի ցան-
կալի ծննդավայրին իմում ի Նոր-Ջուղա՝
ի 4 Նոյեմբերին անցեալ 1929 ամին:

Կից ընդ օրհնասաք Կոնդակի Վեհա-
փառին առաքեմ և զպատճեն հեռագրին
զոր Սրբազնասուրբ Կաթողիկոսն Ամենայն
Հայոց առաքեալ էր ի շնորհաւորութիւն
Յորելեմիս, օրհնութեամբ հանդերձ: Առա-
քեմ նոյնպէս և զօրինակ զրութեան «Գե-
րազոյն Հոգևոր Խորհրդին» զոր ստացայ
ընդ Կոնդակին:

Կոնդակ Վեհափառին ընթերցեալ եղև
ի Նաղարկթայ սուրբ եկեղեցւոյ մերում
աստ յաւուր կիրակէի որ էր «Կարմիր Կիւ-
րակէի» 7 Ապրիլին անցելոյ՝ ի լուր բազ-
մաթիւ ժողովրդեան որք եկեալ էին յառ-
կապէս լսել զբանս Կոնդակին՝ զի զուն ու-
րեք ընթերցեալ լինին Կոնդակք Հայրա-

պետականք աստ ի Կալկաթա ուր գտանին
յազգէս, ըստ մեծի մասին Նոր-Ջուղա-
յեցիք:

Կանխաւ մատուցանելով Ձեզ զջերմ
շնորհակալիւ իմ վասն բարեհաճ ընդու-
նելութեան խնդրանացս, պատիւ տնձին:
համարիմ, զալ և մնալ, միշտ ամենախո-
նար ծառայ Ձեր՝

Մեսրոպ Յ. Սերեանց

Յ. Գ.

Ներփակ ի սմին առաքեմ և զբախօսա-
կան մի գրեալ ի Պարոն Արտաշէսէ Թ. Ալ-
լահիէրդեան, մի ի Հայ ուսուցչոյն «Մար-
դասիրական ձեմարանին» քաղաքիս, յա-
ղաքս իմոյ անդլիերէն բանախօսութեան
ի կաճառի «Պատմաբանիցն Հնդկաստանի»
զկենաց և զգործոց խօջայ Պետրոսի Յա-
րութիւնեան՝ հայկազն զիւսպէտին որ ի
մեծի ճգնաժամուն անգլիացւոց աստ ի
Բանգալա, յամին 1756, խաղաց յոյժ կա-
րեւոր զեր իմն յօգուտ զոռոզ որդւոցն Ալ-
րիօնի՝ զոլով այր ազգեցիկ և հեղինակա-
ւոր ի զրուես իշխանացն նահանգիս ուս-
տի և անհրաժեշտ վասն աղօթխօսցն անդ-
լիոյ: Գոհ եղեց յոյժ եթէ ազգասիրաբար
հիւրընկալջիք չէջս պատուական ՍԻՈՆի ի
քաջալերակնակ զրոգին (*):

Մ. Յ. Ս.

Պատեն հետագրին usացեալ ի Վեհափառ
Հայրապետ ի շնորհաւորութիւն Յորելեմիս:

Էջմիածին

31 Դեկտեմբեր, 1928

Վարդանեան,

ձեմարան Հայոց,

ի Կալկաթա:

Շնորհաւորում ենք Մեսրոպ Աթեանի
զրական կրթական ազգօգուտ գործունե-
ութեան Յորելեանն, օրհնում ենք Յորել-
եանին:

Գեորգ Կարոյիկոս Ամենայն Հայոց

Ծանօթութիւն: — Հեռագրին գրեալ էր Հա-
յերէն՝ որպէս ի վեր, այլ լատին տառիւք,
ըստ սովորականին:

Պարոն Վիքթօր Վարդանեան էր քար-
տուղար Յորելեանական Յանձնախումբին:

Մ. Յ. Ս.

(*) Այս Մատենախօսականը կը հրատարակուի ՍԻՈՆի
յաջորդ քիւլին մէջ:

Պատահեց զրոյքեան « Գերագոյն Լոգևոր Խորհուրդի » առաջնայ ընդ արքայազ Կոնյակիի Վեհափառին :

Թ. 556

4 Նոյեմբեր, 1928 ամի

Ս. ԷՋՄԻԱՆԻՆ

Մեծարգոյ Յոբելիար

Պ. Մեհրովբայ Յ. Սէթեանց

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը Լոսանթերի 31-ի հեռագրով շնորհաւորեց Ձեր քառասնամեայ գրական և կրթական գործունէութեան Յոբելեանը, որի առթիւ այսօր ուղարկուեց նաեւ Հայրապետական օրհնատաք Կոնյակը Ձեր անունով, յարգելի Վիքթոր Վարդանեանի հասցեով :

Գերագոյն Լոգևոր Խորհուրդը եւս ի սրտէ շնորհաւորելով Ձեր քառասնամեայ օգտաւէտ գործունէութեան Յոբելեանը, մաղթում է յարգելի Յոբելիարիդ երկար և երջանիկ կեանք և կատարեալ յաջողութիւն Ձեր ձեռնարկած բոլոր ազգօգուտ և բարի գործերի մէջ :

Անդամ Գերագոյն Լոգևոր Խորհրդի՝
Խորհէն Արքեպիսկոպոս

Դիւանապետ՝ Ռուբէն Նալիսկոպոս
Դարձուղար՝ Յ. Բոչարեան

Պատահեց Կոնյակիի Վեհափառ Հայրապետի առ Յոբելեան Մեհրովբ. Յ. Սեթեանց որ ի Կալկարս :

ԳԻՈՐԳ Ժառայ Յիսուսի Բրիտոսի և անհասանելի կամօքն Աստուծոյ Նախկնդոսապետ և Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Մայրապոյն Պատրիարք համազգային նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի :

Մեծարգոյ Պ. Մեհրովբայ Յ. Սէթեանց՝ հարազատ որդւոյ Մայր Աթոռոյս՝ ողջոյն և օրհնութիւն Հայրապետական :

Քաջայայտ են Ձեզ, սիրելի որդեակդ հոգեւոր, ամենայն պատմութիւնք անձից անցից փտարանդի Հայոց ի Հնդկի, գորս մանրակրկիտ հետազօտութեամբ ի յոյս ամեալ է Ձեր և այժմ ևս շարունակէք ուսումնասիրել և ի յայտ բերել զգործս և զարժանիս եղին : Արդէն իսկ գիտէք եթէ՝ որպիսի հանրօգուտ գործունէութեամբ բաղումք ի նոցանէ զինքեանս երեւելիս կա-

ցուցին յաչս ազգայնոց մերոց և օտարաց ի գանազան աստուրէզս :

Նոքա եղեն, զի ի դարս անցեալս հիմնարկեցին զբազում եկեղեցիս և զազգային կրթարանս, սկիզբն արարին անդրանիկ լրագրութեան մերոյ ի Մայրաքաղաքի Հնդկաց, հաստատեցին և բարգաւաճ արարին զՄարդասիրական ձեմարան Հայոց ի Կալկարս քաղաքի, որ առուել քան զմի դար լուսաւորէ և զառաւարակէ զմանկունս Հայոց : Որդիական սիրով և ջերմութեամբ զգացմամբ շաղկապեալ ի մի առ Մայր Աթոռս Սուրբ Էջմիածին, հանապազ ջանային ըստ հնարաւորութեան ի կատար ածել զբարոյական պարտիս իւրեանց առ ազգն մեր և Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին առատաձեւն բարեգործութեամբ իւրեանց :

Հանապազ յիշելով օրհնութեամբ զայս ամենայն բարեմասնութիւնս և զազգօգուտ գործունէութիւնս նախնեացն Հնդկահայոց, մխիթարեալ լինիմք զարդիս ի սիրտ և ի հոգի, յորժամ անդեկանամք և իմանամք, զի ի ժառանգս և ի յաջորդս նոցա զոն անձինք, որք զարժանաւոր նախնեաց իւրեանց զնմանութիւն յինքեանս բերելով, կատարեն սրտեանդն օգուով զօրբազան պարտիս իւրեանց առ ազգն մեր, առ Հայրենիս և առ Մայր Աթոռս Ս. Էջմիածին :

Եւ զմինն յայդպիսեաց արժանաւորաց ի հեռաւոր զաղթավայրիդ զՁեզ գիտեմք, սիրելի զաւակդ մեր հոգեւոր, քանզի Դուք՝ յընթացս քառասնից ամաց, փայլեալ էք գրական վաստակօք Ձերովք և արդիւնաւէտ գործունէութեամբ յանդաստանի ազգային կրթութեան և գրականութեան : Ուստի զօհունակութեամբ սիրտի իրազեկ եղաք, զի յայսմ աւուր՝ ի 4 Նոյեմբեր ամսոյս, կատարի քառասնամեայ Յոբելեան, հանրօգուտ գործունէութեան Ձերոյ :

Ընկալարձեք, որդեակդ սիրելի, զօրհնութիւնս բազմափիշտ Հայրապետիս հանուրց Հայոց՝ ի Մայր Աթոռոյս Սրբոյ Էջմիածնի :

Ընկալարձեք, վաստակաւոր մշակդ ազգիս, զՀայրական զօհունակութիւն և զշնորհաւորութիւն մեր յափանց Մայր Արաքսի և ի ստորոտից վեհապանծ ալեւոր Մասեաց :

Եւ այսու Հայրապետական Կոնյակաւս

օրհնելով զՁեզ, զվաստակս և զմեղուաջան աշխատանս Ձեր, մաղթեմք ի Տեառնէ պարգեւել Ձեզ առողջութիւն և երկարակեցութիւն վասն ազգօգուտ գործունէութեան, պահպանել և զօրացուցանել զՁեզ ի հայրենասիրութեան, յազգասիրութեան եւ ի զործս բարիս:

Ողջ լերուք, զօրացեալ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն և յաւէտ օրհնեալ ի մէնջ, ամէն:
Վշտալի ԳԵՈՐԳ Ե. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԵՒ ՆՐԱՅՐԱՊՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ

Ի 4 Նոյեմբերի, 1928 ամի,
ըստ տոմարիս ՌՅՀԸ,
ի Հայրապետութեան մերում Ամ. Հայոց
ԺԷ ամի,
յ՝Արարատեան Մ. Աթոռ Ս. Էջմիածնի,
ի Վաղարշապատ:
Թ. 517

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ԿԵԼԵԿԻՈՅ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԱՆԹԻԼԵԱՍԻ ՄԷՋ

1915-էն ի վեր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ալ, Թիւրքիոյ բովանդակ հայութեան հետ, զրկուած իր բոլոր բնիկ, հաստատուն և պատմական զիւրութիւններէն, եղաւ թափառական և բարբարոսական, եւ Վեհափառ ու ալեփառ Սահակ Ս. Կաթողիկոսը չկորսնցուց իր հաւատքը, վերակազմելու համար իր Աթոռը Կաթողիկոսարանով և ուսումնարանով:

Քանի որ Սիւրիոյ ասպնջական հողին վրայ համախմբուած էին բիրտօր Հայեր Կիլիկիայէն և հայաբնակ ուրիշ քաղաքներէն, հարկ անհրաժեշտ էր այդ չըջանակին մէջ կազմակերպել ամէնէն յառաջ Կաթողիկոսական թեմը. և այս առաջին քայլը յաջողեցաւ յաւէտ ողբացեալ Ամեն. Դուրեան Նղիշէ Ս. Պատրիարքին իմաստուն կարգադրութեամբ և Ս. Յակոբայ Պարծն. Միաբանութեան բարեացակամութեամբ, որուն հետեանքով երուսաղէմի Աթոռին հոգեւոր իրաւասութիւնը Պերութի, Շամի և Լաթաքիոյ չըջանակներուն մէջ, փոխանցուեցաւ Կիլիկիոյ Աթոռին, և Վեհ. Սահակ Կթղս. կարող եղաւ ստեղծել առաջնորդական երեք նոր թեմեր, որ

րոնք աւելնալով արդէն Կիլիկիոյ Աթոռին պատկանող Հալէպի և Կիպրոսի թեմերուն վրայ, հինգ թեմեր կազմակերպուած եղան Կաթողիկոսական աթոռներով:

Երկրորդ առնելիք քայլն էր Կաթողիկոսարանի համար հաստատուն տեղ մը գտնել:

Հալէպին էր Կաթողիկոսանիստ քաղաք ըլլալու իրաւունքը. որովհետեւ սկիզբէն ի վեր Սիւրի հետ և անոր հաւասար զիրք ունեցաւ Հալէպ: Թէ՛ Կլիմայի և թէ՛ քաղաքական պատճառներով մա՛նաւանդ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսները Հալէպ կը նստէին յաճախ, այնպէս որ Հալէպի Քառասուն Մանկունք եկեղեցին տեսած է Կաթողիկոսական և Կաթողիկոսական ձեռնադրութիւններ և օծումներ, սրբալոյս Միւռոնի օրհնութիւններ, իսկ բուն մատուո՛ր Քառասուն Մանկանց այդ եկեղեցւոյն մէջ՝ եղած է նաեւ դամբարան Կաթողիկոսներու և Կաթողիկոսներու: Բայց 1915-էն ետքը, Սիւրիոյ մէջ քաղաքական պայմաններու նորադոյն դասաւորման հետեանքով Պերութի խնց առաջնութիւնը՝ դառնալով բովանդակ Սիւրիոյ հոգատար կառավարութեան կեդրոն, ինչպէս նաեւ Լիւբանանի հանրապետութեան մայրաքաղաք, և Հալէպ մնաց ետեւ, թէ՛ և ամէնէն մեծ հայաբնակ քաղաքն է:

Սիւրիա իսկապէս կրօնական երկիր մըն է բազմաթիւ յարանուանութիւններով, որոնց բոլոր հոգեւոր պետերը Պերութին հաստատած իրենց Աթոռները. և իրերու բնական բերմունքով Կիլիկիոյ Աթոռն ալ պիտի հաստատուէր Պերութի, և ասիկա փափաքն էր նաեւ Բարձր Քօմիսէրութեան: Բայց Պերութի մէջ չը կար յարմար տեղ Կաթողիկոսարան բնելու համար:

Անթիլիասի մէջ Նիյր Իսքի որբանոցի շէնքերուն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սրամադրութիւն հնարաւորութիւն առաւ Վեհ. Սահակ Կթղին. որ Կաթողիկոսարանն ալ կազմակերպուի հօն իր ուսումնարանին հետ:

Անթիլիասի շէնքերը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սրամադրող պայմանագրութիւնը ստորագրուեցաւ Պերութի մէջ, 1930 Ապրիլ 7-ին, Նիյր Իսքի Քարաուղար Մր. Պարքէյ Էջիսընի և Կիլիկիոյ Վեհ. Սահակ Կաթողիկոսի կողմէն, զայն իրբե